

BIZOTTSÁGI TERVEK A HATÁSKÖRBŐVÍTÉS ÉS A FÖDERÁLIS EURÓPA FELÉ

URSULA VON DER LEYEN ÉVÉRTÉKELŐ BESZÉDE ÉS ANNAK LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEI

2020. szeptember 17.

Az Európai Bizottság (EB) elnöke, Ursula von der Leyen első évértékelő beszédét tartotta szeptember 16-án az Európai Parlamentben (EP). Markáns és ambiciózus víziót és több területen konkrét cselekvési tervet vázolt fel az Európai Unió (EU) és az Európai Bizottság számára. Az általa elmondottak, a felvázolt elképzelések az európai uniós intézmények egymás közötti, illetve az intézmények és a tagállamok egymással való viszonyának radikális átrendezését célozzák meg. Az egészségügy, a szociális kérdések, valamint a kül- és biztonságpolitika terén megtett javaslatok csak az európai uniós Szerződés módosításával érhetők el. Az általa kitűzött célok egy föderális Európa irányába mutatnak, markáns átrendeződést jelentenek a tagállamok rovására. A Bizottság elnöke azt is nyilvánvalóvá tette, hogy ebben a folyamatban az Európai Parlamentre kíván támaszkodni, őt tekinti fő szövetségesének a tagállamokkal szemben. Az önmagát „politikai Bizottságként” meghatározó Juncker-bizottság hivatalból való távozását követően élt a remény, hogy a von der Leyen vezette Bizottság visszatér az EB eredeti szerepéhez, mely a Szerződés őre szerepében merül ki. A tegnapi beszéd világossá tette, hogy ez hiú ábránd volt: von der Leyen politikai beszédet tartott, politikai víziót vázolt fel, és tette mindezt a tagállamok, az Európai Tanács nem csupán mellőzésével, de döntéseinek figyelmen kívül hagyásával.

Von der Leyen az Unió helyzetét bemutató beszédében egyszerre szólt a koronavírus-járványról, annak szerteágazó hatásairól, de egyben igyekezett továbblépni, és beszélt a válság utáni időszak gazdasági-társadalmi kihívásairól, valamint a Bizottság politikai feladatairól. A beszéd célja az volt, hogy ne csak egy válságkezelő, hanem egy a mindennapok teendőin felülemelkedő, víziót és cselekvési tervet felvázoló Európai Bizottság képét mutassa az európai polgárok számára.

Köszönetet mondott a járvány elleni küzdelemben részt vevőknek és kiemelte a tagállamok közötti szolidaritás fontosságát és a Bizottság szerepét is. Nem gyakorolt azonban önkritikát, nem beszélt arról, hogy az Európai Bizottság későn ismerte fel a járványt, annak súlyosságát. Ehelyett pozitív színben tüntette fel magát, mintha a kezdetektől koordináló, vezető szerepet vállaltak volna a járvány kezelésében. Az elnök továbbá elkötelezte magát az Európai Unió előrelépő intézményrendszerének megerősítését illetően.

A beszédben felvázolt elképzelések több ponton az Európai Bizottság hatáskörbővítését célozzák meg, mely a „tagállamok Európáját” támogató országok számára nem elfogadható. Az eddigiekkel ellentétben azonban a bizottsági elnök nem titkolta ezen szándékát, nyíltan kimondta, hogy meglátása szerint beszélni kell a hatáskörök felülvizsgálatáról. Beszédében olyan kérdéseket nyitott meg, amelyek tagállami kompetenciába tartoznak, és amelyek – ahelyett, hogy összehoznák a tagállamokat – előreláthatólag meg fogják osztani őket. Az Európai Egészségügyi Unió megteremtése az egészségügy, az európai minimálbér bevezetése pedig a szociálpolitika terén csökkentené a tagállami és növelné a közösségi beavatkozás lehetőségét.

Von der Leyen új, a korábbiaknál ambiciózusabb terveket fogalmazott meg mind a zöldgazdaság, mind a digitális átállás kapcsán. A klímavédelmi célok az európai gazdaság versenyképességét ronthatják, a digitális gazdaság terén megfogalmazott elképzelések viszont jók.

A migráció terén közös európai cselekvésre és szolidaritásra hívta fel a tagállamokat a Bizottság elnöke. Az új migrációs csomagot a közeljövőben hozza nyilvánosságra a Bizottság. A migráció vonatkozásában az elnök által elmondottak arra hagynak utalni, hogy a szeptember

23-i javaslat újfent kötelező elemeket fog tartalmazni, ami migránsok kötelező befogadása esetén több tagállam számára elfogadhatatlan. Von der Leyen az emberéletek megmentését, mint a Bizottság fő prioritását nevezte meg. Továbbá aggályos, hogy az elnök újfent a legális migrációs útvonalak kiépítése mellett szállt síkra, ami ösztönzött jelenthet az útrakeléshez.

A jogállamisággal kapcsolatban von der Leyen kijelentette, hogy a Bizottság ebben a hónapban hozza nyilvánosságra minden tagállam jogállamisági jelentését. A Bizottság támogatja azt a törekvést, hogy jogállamisági kritériumokhoz kössék az európai uniós források felhasználását, ami azonban ellentétes az állam- és kormányfők júliusi döntésével. Beszédében von der Leyen arra buzdította az Európai Parlamentet, hogy az Európai Tanács júliusi döntésének módosítását tűzze ki célul az MFF-megállapodás kapcsán, ahelyett, hogy arra szólította volna fel őket, hogy minél gyorsabban zárják le ezt a kérdést. A család fogalmának meghatározása, valamint az LGBTQI közösség jogai terén is aktivizálni tervezi magát az Európai Bizottság. A Bizottság hamarosan az LGBTQI-jogokat megerősítő stratégiát terjeszt elő. Emellett a családi viszonyok kölcsönös elismeréséről szóló javaslatot is fog tenni a Bizottság: ha valaki szülőnek számít egy tagállamban, akkor valamennyi tagállamban szülőnek számíthat. Ez ellentétes a magyar Alaptörvénnyel.

Ami az Európai Unió globális szerepvállalását illeti, von der Leyen a válságban megbénult nemzetközi intézményrendszer újraindítását sürgette, és hitet tett a transzatlanti kapcsolatok megújítása mellett. Kínát partnernek és versenytársnak nevezte egyszerre, míg Oroszországot elítélte a Navalny-ügy miatt, kiemelve, hogy egy közös építésű gázvezeték sem változtat azon, hogy az EU számonkérje Oroszországot emiatt. A Bizottság elnöke javaslatot tett a kül- és biztonságpolitika terén a minősített többségi döntéshozatal bevezetésére egyes kérdésekben, így például az emberi jogok vagy a szankciók alkalmazása esetében.

2020. szeptember 16-án az Európai Parlament plenáris ülésén tartotta Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság német elnöke hivatalba lépése óta első évértékelő, az Európai Unió helyzetéről szóló beszédét.

A beszéd három fő gondolat köré épült:

- 1) Védelem: az emberi élet megóvása, a járvány leküzdése.
- 2) Stabilitás: az európai munkahelyek megőrzése, gazdasági visszaesés megakadályozása, gazdasági stabilitás, az európai gazdaság működőképességének megteremtése.
- 3) Lehetőségek: továbblépés a jelenlegi helyzetből, hosszú távú – főként 2030-ig szóló – célkitűzések megfogalmazása.

Az évértékelő beszéd fő témái, üzenetei az alábbiak voltak:

Európai Egészségügyi Unió

Az elnök véleménye szerint a válság rámutatott Európa és az európai értékek törékenységére is. A személyes szabadság egy részét az európai polgároknak fel kellett áldozniuk mások biztonsága érdekében. A Bizottság elnöke kiemelte, hogy az EU-nak van víziója, terve és most már pénzügyi lehetőségei is a folytatásra. Az EU-nak meg kell teremtenie a védelem, stabilitás és lehetőség hármását a polgárok számára.

Von der Leyen kiemelte, hogy az Európai Bizottság segítette a tagállamoknak az élelmiszerellátás biztosításában akkor is, amikor a határok zárva voltak. Hangsúlyozta, hogy továbbá több százezer európai uniós állampolgár hazahozatalában segédkeztek. Emellett az Európai Bizottság segítette a tagállamokat, hogy hozzáférjenek a kritikus egészségügyi felszerelésekhez, eszközökhöz, gyógyszerekhez akkor is, amikor a tagállamok többsége exporttilalmat vezetett be ezekre a termékekre. Álláspontja szerint a koronavírus válság megmutatta, hogy csak egységes európai megoldás vezethet sikerre a járvány elleni védekezésben. Ezért egy Európai Egészségügyi Uniót kell kialakítani, melynek érdekében növelni kell az EU4Health program költségvetését, melyet az állam- és kormányfők a többéves pénzügyi keretre vonatkozó 2020 júliusi tanácsülésen csökkentettek. Von der Leyen ebben az EP támogatására számít. Meg kell erősíteni az Európai Gyógyszerügynökséget és létre kell hozni egy Európai Orvostudományi Kutató és Fejlesztő Ügynökséget. Von der Leyen nyíltan kimondta, hogy felül kell vizsgálni a hatásköröket az egészségügy területén és ezt az Európai Unió jövőjéről szóló konferencián, illetve egy jövőévi olaszországi Globális Egészségügyi Csúcs keretében kívánja napirendre tűzni.

Értékelés: az Európai Parlament egy korábbi határozati javaslatban már támogatta az egységes Európai Egészségügyi Unió létrehozását. Ez ugyanakkor a Bizottság részéről a jelenlegi kereteken túli terjeszkedés: olyan szakpolitikai területen szeretne az EU többtájogositványokat szerezni, mely nem tartozik a közös politikák közé. Von der Leyen továbbá arra szólította fel az Európai Parlamentet, hogy bírálja felül a júliusi Európai Tanács a többéves pénzügyi keretre vonatkozó döntését az egészségügyi támogatások megvágása tekintetében, ahelyett, hogy arra szólította volna fel a testületet, hogy mihamarabb fogadja el a nehezen kitérgyalt költségvetési javaslatot.

Európai minimálbér és stabilizációs intézkedések

Von der Leyen évértékelő beszédében kihangsúlyozta, hogy 16 tagállam már 90 milliárd eurót kapott a SURE program keretében, hogy a munkavállalókat és a vállalkozásokat támogassa a koronavírus-válság negatív gazdasági hatásainak enyhítése céljából. A Bizottság elnökének véleménye szerint a minimálbér az európai szolidaritás megtestesülése.

Szintén a gazdasági hatások mérséklését célozta az európai uniós források rugalmasabb felhasználását biztosító szabályok alkalmazása. Ezen kívül 3.000 milliárd euró forrást biztosítottak az európai vállalkozásoknak.

A gazdasági stabilitáshoz fontos az euróba vetett bizalom fenntartása. A jövőben erősebb Gazdasági és Monetáris Unióra van szükség, illetve ezzel összefüggésben az európai bankunió és tőkepiaci unió kitárgyalását le kell zárni. Az EU gazdasági stabilitása érdekében mihamarabb biztosítani kell a négy szabadság maradéktalan érvényesülését. Ennek érdekében a Bizottság a Schengen övezet működésére vonatkozó új stratégiát tesz le az asztalra a jövőben.

Értékelés: a Bizottság elnöke egy újabb baloldali javaslatot karolt fel az uniós minimálbér bevezetésének ötletével. Fontos kiemelni, hogy a szociálpolitika sem közösségi hatáskör az EU-ban. A Bizottság elnökének azonban abban igaza van, hogy a munka világának a helyreállítása a legfontosabb teendő jelenleg Európában.

Az Európai Unió gazdaságának további zöldítése

Von der Leyen szerint az Európai Zöld Megállapodás (EZM) az európai gazdaság központi eleme kell, hogy legyen. Fel kell gyorsítani a zöld átállást, és 2050-re el kell érni, hogy Európa legyen az első klímasemleges kontinens. Éppen ezért a Bizottság azt javasolja, hogy a korábbi 40 százalékról 55 százalékra növeljük a 2030-as üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentési célszámát. A Bizottság a zöldítést egy komplex, egybefüggő folyamatként kívánja integrálni az Unió minden szakterületébe, és ennek érdekében jövő nyárig az összes klímára és energiára vonatkozó jogszabályt felül fog vizsgálni. Az európai zöld gazdaság megteremtését szolgálja továbbá, hogy a Next Generation EU költségvetésének 37%-át az EZM céljaira fordítják majd. Ezen kívül a Next Generation EU 750 milliárd euró összköltségvetésének 30%-át zöld kötvények kibocsátásával tervezi finanszírozni az Európai Bizottság. A zöld átállás több millió új munkahelyet teremt majd az EU-ban és csökkenti az EU függőségét a külső partnerektől. A zöld gazdaság ösztönzése jegyében a Bizottság elnöke európai hidrogén völgyek létrehozását szorgalmazta, mivel a hidrogén képes kiváltani a hagyományos, szénalapú energiát az európai iparban. Ennek keretében az ilyen úttörő jellegű projektek kiemelt támogatásban fognak részesülni a következő költségvetésből.

Értékelés: a Von der Leyen által meghirdetett célkitűzések – atomenergia alkalmazása nélkül – kivitelezhetetlenek és az európai gazdaság versenyképességének csökkenéséhez vezethetnek. Európai részről inkább arra kellene összpontosítani, hogy a nemzetközi partnereinket rábírjuk a klímavédelmi célkitűzések átvételére ahelyett, hogy a saját

gazdaságunkat korlátozzuk ilyen jelentősen, tekintve, hogy az Európai Unió a globális üvegházhatású gázok kibocsátásának kb. 10%-át teszi csak ki.

Európai Digitális Évtized

A Bizottság elnöke meghirdette a Digitális Évtizedet az EU számára. 2030-ra vonatkozó célkitűzései között helyet kapott az összekapcsolhatóság (connectivity) és a digitális közszolgáltatások elérhetőségének biztosítása. Az EU-nak ugyanakkor egyértelmű elveket kell követnie: biztosítani kell a magánszférához való jogot, a szólásszabadságot, az adat szabad áramlását és a kiberbiztonságot. Önkritikát gyakorolt, amikor kifejtette: a személyes adatok szabályozásánál Európa túl lassan cselekedett, míg most lehetőségünk van arra, hogy a gazdaságban és iparban gyűjtött adatokat jól használjuk, saját érdekeink érvényesítése érdekében. A digitális stratégia részeként az EU saját felhőszolgáltatást épít a Next Generation EU keretében. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a jövőben a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségeire. Az Európai Bizottság hamarosan javaslatot tesz az európai e-személyazonosságra vonatkozóan. Növelni kell a vidéki térségekben lakók hozzáférést a digitális technológiákhoz: napjainkban a vidéki lakosság 40%-a nem rendelkezik szélessávú internettel. A Bizottság elnöke azt is bejelentette, hogy a következő generációs szuperszámítógépek fejlesztésére 8 milliárd eurót fordítanak az elkövetkező években. Összességében a Next Generation EU forrásainak 20%-át digitális beruházásokra fordítják majd.

Von der Leyen ismét felvetette a digitális adó kérdését. Kijelentette, hogy az OECD és a G20 országok körében igyekszik az EU megállapodásra jutni. Az Uniónak hosszú távon fenntartható bevételi forrásra van szüksége, és a digitális adó erre megoldást kínálhat. A Bizottság a jövő év elején hozza nyilvánosságra erre vonatkozó javaslatát.

Értékelés: von der Leyen javaslatai alapvetően jók, különösen, hogy a vidéki térségekben lakók is hozzáférhessenek az internethez. Nem véletlen, hogy a bizottsági elnök a beszédének a digitális kérdésekre vonatkozó részét német nyelven mondta el, látni kell ugyanis, hogy ez a javaslat a német telekommunikációs cégek érdekeivel esik egybe.

Az EU, mint globális politikai szereplő

Az igazságosság globális szószólójaként szeretné látni az Európai Uniót a Bizottság elnöke. A koronavírus ellen hozzáférhető, megfizethető és biztonságos vakcina az egyik legfőbb globális politikai cél napjainkban. Az EU jelentős összegeket fordít a vakcinával kapcsolatos kutatásokra.

A Bizottság elnöke ismét aláhúzta, hogy Európának világos álláspontra és gyors cselekedetekre van szüksége a globális politikai színtéren. Új életet kell lehelni a globális intézményekbe (WHO, WTO), mert azok jelenlegi formájukban megbénultak. Kínával kapcsolatban az elnök kifejtette, hogy Kína egyszerre partner és versenytárs. Az EU elvárja Kínától a Párizsi Megállapodásban tett vállalások betartását. A fehérorosz helyzet kapcsán von der Leyen kifejtette, hogy az EU a belorusz emberek mellett áll. Oroszország kapcsán együttműködésre van szükség, de Navalny megmérgezése intő példa. Azt is kifejtette, hogy ez nem egy egyszeri eset, és nem fog a jövőben sem változtatni, és ezen a hozzáálláson egy

közös érdekességű gázvezeték építése sem fog változtatni. Törökországot problémás szomszédnak nevezte, és kijelentette, hogy Ciprus és Görögország az EU teljes támogatását bírja a Törökországgal szembeni nemzetközi jogi vitákban. A transzatlanti kapcsolatokba új életet kell lehelni: az amerikai elnökválasztás kimeneteléről függetlenül az EU nyitott egy új transzatlanti agenda kidolgozására. A Brexit kapcsán kifejtette, hogy halványodik a megállapodás esélye: nem lehet egyoldalúan megváltoztatni a már korábban elfogadott megállapodást, mert ez tönkreteszi a felek közötti bizalmat. Von der Leyen javaslatot tett arra, hogy a közös kül- és biztonságpolitika egyes területein minősített többségi döntéshozatallal kerüljön sor szavazásra, legalább az emberi jogokkal és szankciók végrehajtásával kapcsolatos döntéshozatalnál. Kiemelt jelentőségű természetes társként említette Afrikát, ahol közös érdekek mentén kell a jövőben is együttműködni.

Értékelés: noha von der Leyen egy geopolitikai Bizottság megteremtését tűzte ki célul, a globális politikában továbbra is eszköztelen az Európai Bizottság. Von der Leyen nem ejtett szót az önálló európai haderő megteremtéséről. A közös kül- és biztonságpolitikában a minősített többségű szavazás bevezetése egy régóta feszegetett kérdés és számos tagállam számára elfogadhatatlan lesz.

Európai elvek és értékek

Az Európai Bizottság szeptember 23-án hozza nyilvánosságra az új Migrációs Csomagot, melyben a legfontosabb elv az emberéletek megmentése a tengeren. A migrációnak legjobban kitett uniós országokkal európai szolidaritást kell tanúsítani. Világosan különbséget kell tennünk azok között, akiknek joguk van maradni, és azok között, akiknek nincs. Von der Leyen kijelentette, hogy új legális útvonalokról kell egyeztetni, illetve azok, akiknek joguk van Európában maradni, azokat integrálni kell. A Bizottság Lesbosz szigetén együttműködik a görög hatóságokkal egy új menekülttábor létrehozásában, viszont ennek fényében azt is elvárja, hogy minden tagállam vegye ki a részét a migrációs problémák kezeléséből.

A jogállamiság kapcsán kiemelte, hogy szeptember végéig minden tagállamra vonatkozóan nyilvánosságra hozzák az első éves jogállamisági jelentést. Ez egy megelőző eszköz a Bizottság kezében, annak érdekében, hogy a felmerülő kihívásokat időben kezelni tudják. Továbbá kész tényként, hogy az európai uniós források felhasználását jogállamisági kritériumokhoz kötik a jövőben.

Az európai értékek csak egy nyitott társadalmon belül juthatnak érvényre. Ezért küzdeni kell a rasszizmus és a gyűlölet ellen. Az LGBTQI-mentes zónák elfogadhatatlanok, nincs helyük az Európai Unióban. A Bizottság hamarosan az LGBTQI-jogokat megerősítő stratégiát terjeszt elő. Ennek keretében Európa-szerte ki akarják bővíteni a gyűlölet-bűncselekmények listáját. Emellett a családi viszonyok kölcsönös elismerésére vonatkozó javaslatot is fog tenni a Bizottság: ha valaki szülőnek számít egy tagállamban, akkor valamennyi tagállamban szülőnek számíthatson.

Értékelés: a magyar Alaptörvénnyel ellentétes lenne a család fogalmának bármilyen kiterjesztő értelmezése és annak ráerőltetése a tagállamokra. A migráció tekintetében von der Leyen szavai előre vetítik, hogy várhatóan újra lesz kötelező része az új migrációs csomagnak. Az uniós források politikai kondicionalitásukhoz kötése több tagállam számára elfogadhatatlan és ellentétes az állam- és kormányfők júliusi döntésével.